

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van
proefsleuven op plangebied Nuisveen
II/Aan de Strengen te Borger, gemeente
Borger-Odoorn (Dr.)**

M.J.M. de Wit

ARC-Rapporten 2006-104

Groningen
12 januari 2007
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven op plangebied Nuisveen II/Aan de Strengen te Borger, gemeente Borger-Odoorn (Dr.)

ARC-Rapporten 2006-104
ARC-Projectcode 2006-267

Opdrachtgever
Gemeente Borger-Odoorn, dhr. J. Kleef
Bevoegd gezag
Provincie Drenthe, dr. W.A.B. van der Sanden
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer booronderzoek
15249
ARCHIS nummer proefsleuvenonderzoek
19443

Tekst
M.J.M. de Wit
Afbeeldingen
L. de Jong, B. Schomaker & A. Ufkes
Redactie
A. Ufkes & K.L.B. Bosma
Eindredactie
J. Schoneveld

Status
definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 12 januari 2007

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

1 Inleiding

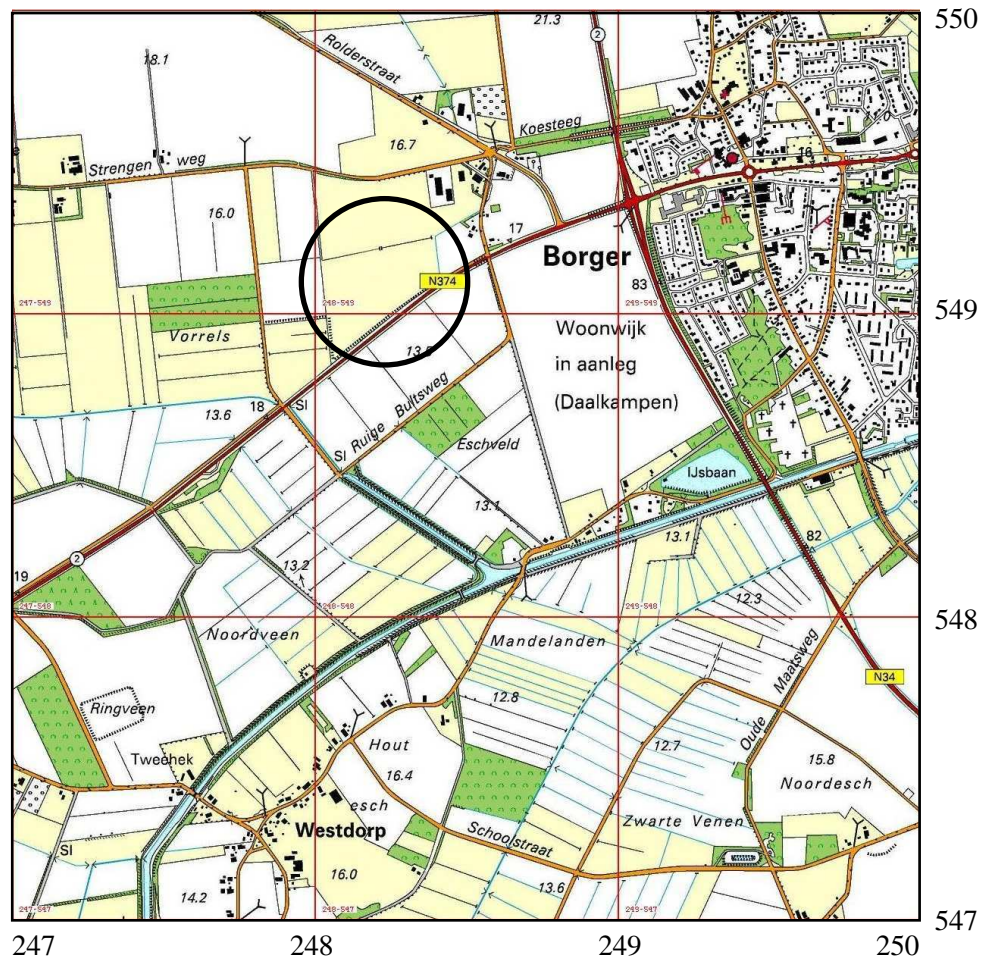
1.1 Aanleiding van het onderzoek

Op plangebied Nuisveen II/Aan de Strengen, ten westen van Borger, wordt in de nabije toekomst de uitbreiding van bedrijventerrein Nuisveen gerealiseerd. De oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 10 ha. Omdat de werkzaamheden gepaard zullen gaan met bodemversturende ingrepen was voorafgaand hieraan een archeologisch onderzoek noodzakelijk. Dit is in overeenstemming met het Verdrag van Malta, dat de bescherming van het cultureel erfgoed op Europees niveau beoogt. Ook in het Provinciaal Omgevingsplan (POP) II van Drenthe is de bescherming van archeologische waarden wettelijk vastgelegd. Op het terrein werd daarom, in opdracht van de gemeente Borger-Odoorn, in december 2005 en januari 2006 door Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een bureau- en een booronderzoek uitgevoerd (Buitenhuis & Mulder 2006). Uit dit onderzoek bleek dat zich op grote delen van het terrein een gedeeltelijk intact podzolprofiel bevindt, met restanten E- en B-horizont. Tijdens het onderzoek werden geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Ten oosten van plangebied Nuisveen II/Aan de Strengen ligt een groot nederzettingsterrein uit de Bronstijd- en IJzertijd (Kooi & De Wit 2003, Hielkema & De Wit 2005 en De Wit 2005), waarvan de westelijke grens nog niet geheel is vastgesteld. De archeologische sporen en vondsten bevinden zich hier op de overgang van de B- naar de C-horizont. Plangebied Nuisveen II/Aan de Strengen ligt in de directe nabijheid van dit nederzettingsterrein en de mogelijkheid was aanwezig dat zich op het terrein archeologische resten van de nederzetting of van *off-site* activiteiten konden bevinden. In overleg met dr. W.A.B. van der Sanden, Provinciaal Archeoloog van Drenthe, werd door de gemeente Borger-Odoorn besloten op het terrein een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven uit te voeren. Dit onderzoek werd van 23 oktober tot en met 6 november 2006 uitgevoerd door ARC bv. Het veldteam bestond uit mw. drs. G.M.A. Bergsma (veldtechniek), dhr. A. ten Brink (grondwerk), dhr. L. de Jong (grondwerk, fotografie en metaaldetectie) en mw. drs. A. Ufkes (veldarcheologie). De project- en wetenschappelijke leiding was in handen van mw. drs. M.J.M. de Wit. De graafmachine werd geleverd door fa. Westra met als machinist dhr. A. Plat.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt ten westen van Borger, tussen de Strengenweg, Nuisveen, Schoonloërstraat (N374) en Vorrelsweg. Aan de zuidkant grenst het aan de N374, de weg van Borger naar Schoonlo (afb. 1).

Afbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1.3 Objectgegevens

Provincie	Drenthe
Gemeente	Borger-Odoorn
Plaats	Borger
Toponiem	Nuisveen II/Aan de Strengen
Kaartblad	17E
Coördinaten	248.007/549.269; 248.051/548.835 248.414/549.114; 248.418/549.355
Periode	Onbekend
Type object	Onbekend
Type bodem	Dekzand op keileem, veldpodzol
Geomorfologie	Grondmorene (westflank Hondsrug)

1.4 Doel van het onderzoek

De resultaten van het onderzoek dienden antwoord te verschaffen op de vragen die gesteld zijn in het Programma van Eisen (PvE), opgesteld door drs. J. Schoneveld van ARC bv en goedgekeurd door dr. W.A.B. van der Sanden, Provinciaal Archeoloog van Drenthe:

- 1 *Hoe is het gesteld met de gaafheid van het bodemarchief ter plaatse, zowel in de horizontale als in de verticale zin?*
- 2 *Hoe is het gesteld met de conservering van het vondstmateriaal?*
- 3 *Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?*
- 4 *Wat is de aard en de ouderdom van de aangetroffen bewoningssporen? Strecken deze zich over de hele onderzoekslocatie uit?*
- 5 *Hoe zeldzaam zijn de aangetroffen sporen binnen de archeoregio en hoe groot is de informatiewaarde?*
- 6 *Biedt de locatie mogelijkheden om het toenmalige landschap en de exploitatie daarvan te reconstrueren?*
- 7 *Welke graad van waardering dient aan het onderzoeksgebied gegeven te worden?*

1.5 Werkwijze

Het veldwerk is verricht volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1, en volgens de richtlijnen voor archeologisch bureau- en veldonderzoek in de provincie Drenthe (versie 1.0, 21 maart 2006). Op het onderzoeks-terrein zijn in totaal vijf proefsleuven aangelegd, in lengte variërend tussen 45 en 365 m en 4 m breed. De proefsleuven zijn onderverdeeld in 29 werkputten (afb. 2). De aanleg van de proefsleuven ging als volgt: met de graafmachine werd voorzichtig schavend de bouwvoor verwijderd totdat de bovenkant van het dekzand werd bereikt. Hier bevindt zich het archeologische sporenvlak. Het vlak is getekend (schaal 1:50), gefotografeerd en de hoogte van het vlak ten opzichte van het NAP is bepaald. Interessante delen van het profiel zijn gedocumenteerd.

Een klein deel van de sporen is gecoupeerd, dat wil zeggen dat de helft van het spoor is weggeschaafd zodat de diepte en de vorm van het spoor in profiel duidelijk worden. De coupes zijn getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd. Vondsten zijn

verzameld per spoor en, bij het aanleggen van het vlak, in vakken van 4×4 m. Na afloop van de werkzaamheden zijn de proefsleuven weer dichtgegooid.

2 Resultaten

2.1 Bodemopbouw

Uit het vooronderzoek blijkt dat de bodem uit dekzand bestaat, afgezet op keileem. Het dekzand betreft een eolische afzetting, behorende bij de Formatie van Boxtel, Laagpakket van Drachten. Dit zand is fijn tot zeer fijn, matig humeus en zwak siltig. Ook werd in een aantal boringen fijn grindig, matig fijn zand aangetroffen (Formatie van Drenthe, Laagpakket van Gieten, afgezet aan het einde van de derde ijstijd, het Saalien).

De top van het dekzand wordt gevormd door de bouwvoor. Deze recente bouwvoor is gemiddeld 30 cm dik en bij de vorming ervan is de A-, en ten dele de E-horizont verstoord. Uit het vooronderzoek bleek dat op een groot aantal plaatsen overblijfselen van de B-horizont of van de overgang van de B-horizont naar de C-horizont zijn aangetroffen. Slechts op vijf plaatsen is boven de B-horizont nog een restant E-horizont aangetroffen (afb. 3; Buitenhuis & Mulder 2006, p. 9).

Tijdens het IVO door middel van proefsleuven bleek dat delen van het terrein zijn afgetopt, vergraven en/of verploegd (afb. 4). Op deze plaatsen ligt de bouwvoor direct op het vaste zand (C-horizont). Deze gebieden liggen vooral in het noorden van het onderzoeksterrein. In een aantal werkputten is het profiel gedocumenteerd op plaatsen waar de bodemopbouw min of meer intact was. Het betreft (delen van) de profielen van werkputten 10, 12, 16, 18 en 26 (afb. 5).

2.2 Sporen en structuren

In de werkputten zijn vrijwel geen archeologische sporen en structuren aangetroffen, afgezien twee paalkuilen in werkput 4 (spoor 3) werkput 5 (spoor 2; bijlage 2 en afb. 6). Spoor 3 heeft een diameter van 30 cm¹ en is 22 cm diep; spoor 2 heeft een diameter van 20 cm en is 15 cm diep. Vanwege het ontbreken van vondstmateriaal uit de betreffende sporen zijn ze niet dateerbaar. Ten zuiden van spoor 2 in werkput 5 is een spoor aangetroffen met een diameter van 10 cm dat in het veld als 'vlek' is geïnterpreteerd (spoor 3). De afstand tussen beide sporen bedraagt ca. 3 m. Indien dit spoor toch een paalspoor is, zouden we hier te maken kunnen hebben met een spieker, een gebouwtje voor de opslag van geoogste gewassen. De andere helft van de spieker zou dan ten oosten van werkput 5 liggen. Deze interpretatie is echter allerm minst zeker.

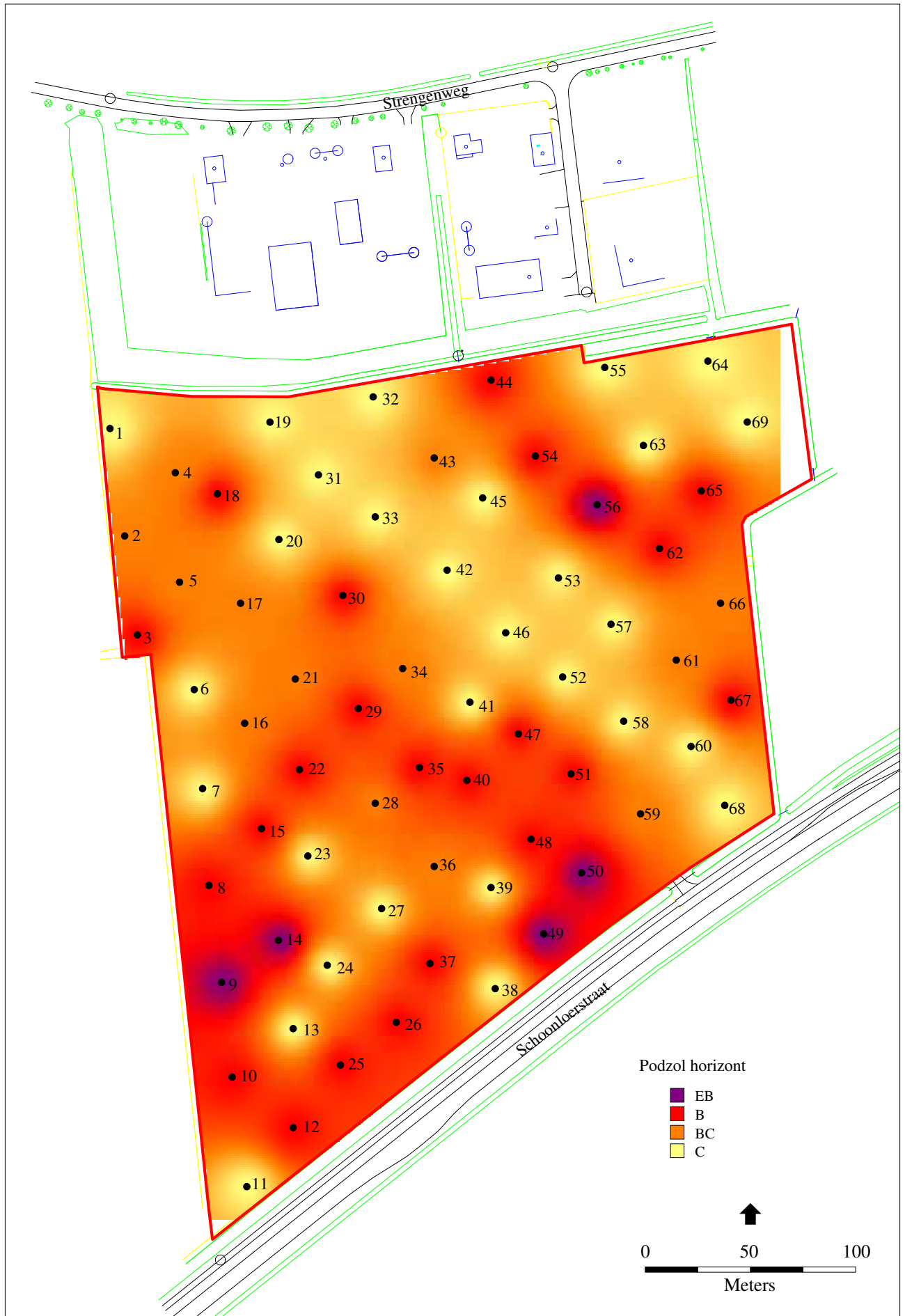
In de overige werkputten zijn slechts natuurlijke en recente verstoringen gevonden. De smalle, grijze greppeltjes die in verschillende werkputten zijn gevonden, zijn eveneens van recente datering (afb. 7). Ze hebben in doorsnede een halfronde vorm, zijn ca. 30 cm diep en de vulling is gevlekt en gelaagd (afb. 8). De oriëntatie van deze greppels is noordwest-zuidoost. De greppels zijn over grote afstand met

¹Naast de paalkuil ligt een recente verstoring, zodat het spoor in het vlak groter lijkt.

Afbeelding 2 Het onderzoeksgebied met de boorpunten en de proefsleuven en werkputten. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 3 Voorkomen van de verschillende podzolprofielen in de diverse boorpunten en interpretatie van intactheid van de podzolering op het terrein. Uit: Buitenhuis & Mulder (2006, afb. 6).

Afbeelding 4 Deel van het oostprofiel van werkput 8, met direct onder de bouwvoor ploegvoren. Foto: A. Ufkes.

Afbeelding 5 Deel van het westprofiel van werkput 12, met onder de bouwvoor een podzolprofiel met een restant van de E- en B-horizont en met de C-horizont. Foto: L. de Jong.

Afbeelding 6 Het paalspoor in werkput 5 (spoor 2) in doorsnede, met rechts een recente verstoring (donkergrijs). Foto: L. de Jong.

elkaar in verbinding te brengen. Ze liggen tussen de 45 en 80 m van elkaar verwijderd (bijlage 2).

Op de Grote Historische Atlas 1851–1855 (kaartbladen 10 en 84) is het onderzoeksgebied nog niet verkaveld (afb. 9). Op kaartblad 17 oost (Beilen) van de Grote Atlas van Nederland 1930–1950 (De Pater et al. 2005), is het onderzoeksgebied inmiddels wel verkaveld (afb. 10). De richting van deze verkaveling, noordwest-zuidoost, komt exact overeen met de richting van de perceelsgreppels die tijdens het archeologisch IVO zijn aangetroffen. De gegevens van kaartblad 17 oost stammen uit de periode rond 1940. Op basis hiervan kan worden geconcludeerd dat de perceelsgreppels dateren uit de periode van de tweede helft van de 19e eeuw tot en met de eerste helft van de 20e eeuw.

Op afbeeldingen 9 en 10 is in het onderzoeksgebied een weg zichtbaar, die van zuidwest naar noordoost het gebied doorkruist. Deze weg is in de proefsleuven ook aangetroffen (zie bijlage 2) en dateert in ieder geval uit de periode vóór 1851.

2.3 Vondsten

Tijdens het onderzoek is een zeer kleine hoeveelheid vondstmateriaal aangetroffen. Het betreft voornamelijk metaal, dat tijdens de aanleg van het vlak met de metaaldetector is gevonden. Het metaal vertegenwoordigt hoofdzakelijk ijzeren spijkers van recente datering. Uit de weg die in de proefsleuven is aangetroffen (spoor 4 in werkput 3) is een bronzen stukje van beslag afkomstig (vondstnr. 2). Dit beslagstukje is niet met zekerheid te dateren; dergelijke voorwerpen komen voor vanaf de Romeinse Tijd (mondellinge mededeling C.G. Koopstra, ARC bv.). Daarnaast is

Afbeelding 7 Eén van de perceelsgreppels in het vlak. Foto: L. de Jong.

Afbeelding 8 Eén van de perceelsgreppels in profiel. Foto: L. de Jong.

een fragment van een kop van industrieel vervaardigd porselein uit het begin van de 20e eeuw gevonden en één stuk sterk verbrand natuurlijk vuursteen.

3 Conclusies

Van de in paragraaf 1.4 gestelde onderzoeksvragen, kunnen aan de hand van de resultaten van het IVO alleen de eerste en de laatste vraag beantwoord worden:

1 *Hoe is het gesteld met de gaafheid van het bodemarchief ter plaatse, zowel in de horizontale als in de verticale zin?*

Op het onderzoeksterrein zijn vrijwel geen archeologische sporen en vondsten aangetroffen. In werkputten 4 en 5 zijn twee paalsporen gevonden en één vlek die, gezien de positie ervan ten opzichte van spoor 2 in werkput 5, misschien toch als paalspoor kan worden geïnterpreteerd. In dit geval is het mogelijk dat in werkput 5 een deel van een spieker ligt. De overig aangetroffen sporen bestaan uit natuurlijke of recente verstoringen. Een deel van de recente verstoringen betreft verkavelingsgreppels die dateren uit de periode van de tweede helft van de 19e eeuw tot en met de eerste helft van de 20e eeuw.

Delen van het terrein zijn afgetopt, vergraven en/of verploegd. Op deze plaatsen ligt de bouwvoor direct op het vaste zand (C-horizont). Deze gebieden liggen vooral in het noorden van het onderzoeksterrein. Op andere plaatsen is nog een (deels) intact bodemprofiel onder de bouwvoor aanwezig. Het betreft de gebieden rondom werkputten 10, 12, 16, 18 en 26.

7 *Welke graad van waardering dient aan het onderzoeksgebied gegeven te worden?*

Het onderzoeksgebied heeft een lage waardering en is niet behoudenswaardig (zie paragraaf 4). Gezien de locatie van het onderzoeksgebied, aan de westflank van de Hondsrug en nabij het nederzettingsterrein op de Daalkampen en het Voorste Diep, zouden hier archeologische resten te verwachten zijn in de vorm van nederzettingssporen en *off-site* verschijnselen. Het IVO heeft uitgewezen dat zich binnen het onderzoeksgebied geen nederzettingssporen bevinden. De mogelijke spieker in werkput 5 zou een zeer extensief *off-site* gebruik van het terrein kunnen vertegenwoordigen. Deze structuur is echter ongedateerd en de interpretatie is onzeker.

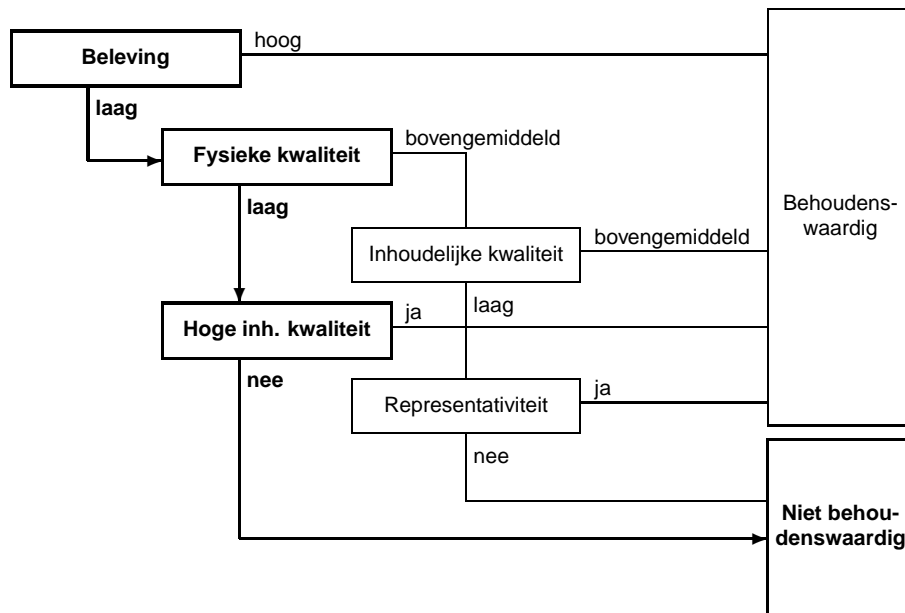
Er zijn twee mogelijke redenen voor het vrijwel ontbreken van archeologische resten. Óf het terrein is in vroegere tijden door de mens nooit gebruikt, óf de verstoringen die op het terrein aanwezig zijn hebben eventuele archeologische resten vernietigd. Bij dit laatste moet met name worden gedacht aan sporen en vondsten die zich in het noordelijk deel van het terrein kunnen hebben bevonden.

4 Waardering volgens KNA 3.1

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1. De waardering bestaat uit een scoretabel met

uitleg en een beslissingsdiagram. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 1. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van SIKB tot uw beschikking (www.sikb.nl). U vindt de documentatie voor deze waardering onder 'Archeologie, KNA 3.1, H3 Inventariserend veldonderzoek, Waarderen (VS07)'.

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	nvt	
herinneringswaarde	nvt	
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaafheid	1	Tijdens het onderzoek zijn nagenoeg geen archeologische sporen en/of vondsten aangetroffen. Bovendien is een groot deel van het terrein verstoord door aftopping, vergraving en ploegen. Het betreft met name het noordelijk deel van het onderzoeksterrein.
conservering	nvt	
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	nvt	
informatiewaarde	nvt	
ensemblewaarde	nvt	
representativiteit	nvt	

5 Aanbeveling

Uit het archeologisch IVO is gebleken dat zich op het onderzoeksterrein, plangebied Nuisveen II/Aan de Strengen, vrijwel geen archeologisch interessante sporen en/of vondsten bevinden. Het terrein is volgens de waardering van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1, niet behoudenswaardig. Aangezien zich in het gebied rond werkputten 4 en 5 nog wel archeologische resten zouden kunnen bevinden, wordt de opdrachtgever, de gemeente Borger-Odoorn, aanbevolen dit gebied bij de bouwwerkzaamheden archeologisch te laten begeleiden.

Wanneer echter bij de uitvoering op het overige deel van het plangebied onverhoopt grondsporen en/of vondsten worden aangetroffen, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Drents Plateau, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen (tel. 0592-305932, mobiel 06-22662601; w.sanden@drentsplateau.nl).

Literatuur

Buitenhuis, H. & S.A. Mulder, 2006. *Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) op het toekomstige bedrijventerrein 'Nuisveen II' te Borger, gemeente Borger-Odoorn (Dr.)*. Groningen (ARC-Rapporten 2006-2).

Geudeke, P.W., K. Zandvliet & L. Balk, 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, 2 Noord-Nederland 1851-1855*. Groningen.

Hielkema, J.B. & M.J.M. de Wit, 2005. *Vervolgonderzoek naar de Bronstijd/IJzertijd nederzetting bij Borger. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven op de Daalkampen II te Borger, gemeente Borger-Odoorn (Dr.)*. Groningen (ARC-Publicaties 135).

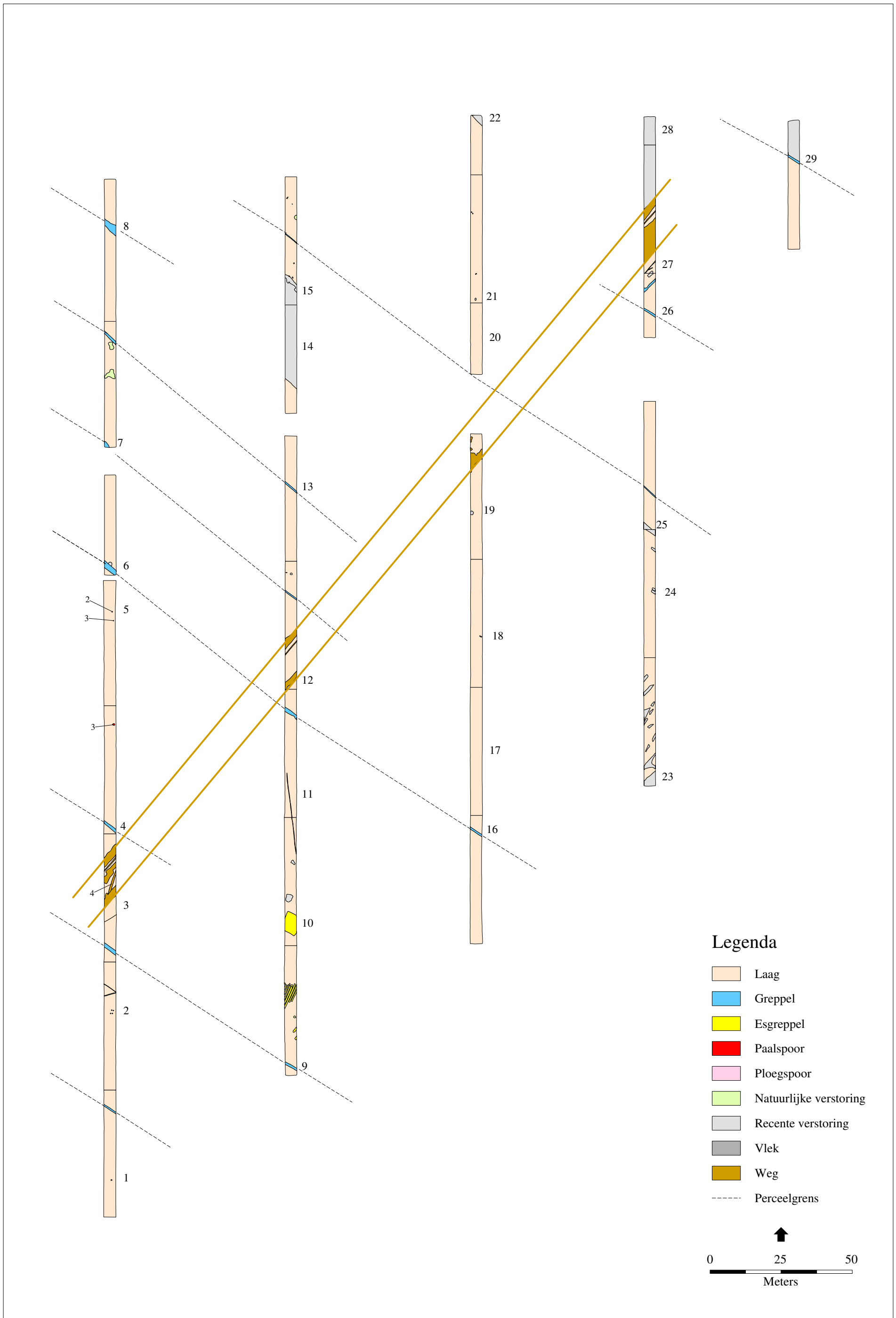
Kooi, P.B. & M.J.M. de Wit, 2003. *Een Definitief Archeologisch Onderzoek langs de Rijksweg N34 te Borger, gemeente Borger-Odoorn (Dr.)*. Groningen (ARC-Publicaties 71).

Pater, B.C. de, B. Schoenmaker, R.C.M. Braam & J.R. van Diessen, 2005. *Grote Atlas van Nederland 1930–1950*. Zierikzee/Utrecht/s-Gravenhage.

Wit, M.J.M. de, 2005. *Op zoek naar de noordelijke grens van de Bronstijd/IJzertijd nederzetting bij Borger. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven op bestemmingsterrein 'Natuurtransferium' langs de Koesteeg/Rolderstraat te Borger*. Groningen (ARC-Publicaties 136).

Bijlage 1 Waarderingscriteria conform KNA 3.1

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaftheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaftheid sporen; ruimtelijke gaaftheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context: voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachrone context: voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context: fysisch- en historisch-geografische gaaftheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart

Bijlage 2 De werkputten met de sporen en het verloop van de perceelsgrenzen. Kaart: B. Schomaker.